

Kaupunginosien aika – mosaiikkimaisen muutoksen ymmärtäminen

Alla on työryhmän esitysten tiivistelmät. Työryhmä kokoontuu pe 28.4.2017 klo 9.30-11.

Erilaisuusindeksi segregaatian mittarina – tietopohjan vaikutuksen tarkastelua

Jukka Hirvonen, Helsingin kaupungin tietokeskus

Asumisen alueellista segregatiota voidaan mitata eri tavoilla. Yksi vaihtoehto on käyttää segregaatioindeksejä. Tässä otetaan tarkasteluun yleisesti käytetty erilaisuusindeksi (dissimilarity index) etnisen segregaatian mittarina. Indeksien arvo lasketaan osa-alueittaisista väestötiedoista, mutta sitä käytettäessä joudutaan aina tekemään valintoja tietopohjasta. Ensinnäkin tarjolla on yleensä erilaisia aluejakoja, tiheämpiä ja harvempia. Toinen päätös on, kuinka laaja alue otetaan tarkasteluun – esimerkiksi suppea ydinkaupunki vai laaja kaupunkiseutu. Kolmas valinta liittyy siihen, kuinka ratkaistaan tilastotietojen salassapitosäädösten muodostama haaste. On näet tavallista, että tilastoissa ei näytetä kovin pieniä osa-alueittaisia lukumääriä esimerkiksi eri äidinkielten puhujista.

Tässä esityksessä ajatuksena on testata erilaisten valintojen vaikutusta indeksin arvoon käyttäen Suomen kaupunkiseutujen väestöaineistoa. Millä tavoin indeksin perusteella saatu kuva kaupunkien etnisen segregaatian jyrkkyydestä muuttuu riippuen siitä, mitä osa-alueita käytetään, kuinka laajaa aluetta tarkastellaan ja kuinka tarkkoja tietoja saadaan käyttöön?

Alustavia johtopäätöksiä: Indeksien arvoja on hyödyllistä laskea usealla eri alueella, koska näin kaupungin segregatiosta saadaan kattavampi kuva ja kaupunkien vertailu luotettavammaksi. Kaupunkeja tai seutuja verrattaessa tulisi pyrkiä toisiaan vastaaviin rajauksiin, joko niin että verrataan ydinkaupunkeja keskenään tai laajempia seutuja keskenään. Kun tutkitaan yksittäisiä etnisiä ryhmiä, on tärkeää saada käyttö lupa myös pieniin, salassa pidettäviin osa-alueittaisiin lukumääriin. Muussa tapauksessa indeksi saa selvästi harhaisia arvoja.

Kaupunginosien aika – Mosaiikkimaisen muutoksen ymmärtäminen

Ari Tolvanen, FK, suunnittelija Helsingin kulttuurikeskus

Hallinnon ja asukkaiden monipuolistuvat roolit - Helsingin kulttuurikeskuksen uudistukset ja kaupunginosat

Helsingin kulttuurikeskus on käynnistänyt osallistavan alueellisen kulttuurityön mallin (ns. Helsingin malli), tavoitteenaan vahvistaa kaupunginosien kulttuuritarjontaa ja profiloitumista sekä asukkaiden kulttuurista osallisuutta. Esimerkkinä on ollut Lyonin kaupunki, sen tapa käyttää kulttuuria segregaatian ehkäisyyn ja yleisöpohjien monipuolistamiseen. Helsingissä kaupungilta avustuksia saavia taidelaitoksia rohkaistaan toimimaan seiniensä ulkopuolella yhteistyössä neljän pilotointikaupunginosan kanssa vuosina 2016–2018.

Puheenvuorossa käydään läpi edelleen jatkuvaa evolutiivista prosessia, jolla malli otettiin käyttöön. Uusi käytäntö on radikaalein muutos kulttuurikeskuksen toimintatavassa ja suhtautumisessa

asukkaiden kulttuurisiin oikeuksiin ja rooliin vuosikymmeniin. Meneillään on myös avustusjärjestelmään (17 milj. €/v) perinpohjainen uudistus. Muutos ulottuu siten viraston ydinrakenteisiin. Miten uudistukset muuttavat asukkaiden, kulttuurihallinnon ja taidelaitosten suhdetta tulevaisuudessa? Suhde on muuttunut historiassa osin tietoisilla ratkaisulla mutta myös päätöksillä, joiden kaikkia vaikutuksia ei etukäteen osattu nähdä. Miten bifurkaatiopisteet tunnistetaan nyt ja kertyneet patoutumat puretaan? Mikä on ulkoisten ja sisäisten tekijöiden suhde?

Helsingin – mallin työhypoteesina on ollut kolmen pääosapuolen (kulttuurikeskus, taidelaitokset, aluetoimijat) erillisintressien yhdistäminen ja resurssien vaihdanta. Tämä edellyttää dialogia, mahdollisuuksien tunnistamista ja kytkeytymistä alueen verkostoihin. Hankkeilta on tullut vuodenvaihteessa väliraportit. Puheenvuorossa arvioidaan hypoteesin kestävyyttä sekä myös Helsingin eroja Lyonin käytäntöihin.

Menneen tulevaisuuden toteutumisen arviointia

Hannu Kurki, DI

Maunulan historia 1980-luvun puolesta välistä alkaen tarjoaa läpileikkauksen eri aikakausien kehittämisajattelusta. Kehittämistä jaksottavat yleiskaavat (1992, 2002 ja 2016) ja ylipormestarin asukasillat (1986, 2000 ja 2017). Näiden leikkauskohtien kautta voidaan tarkastella kunkin aikakauden tilannetta, kehittämisuskomuksia ja toimijoiden roolitusta. Keskeisinä kehittämiskohteina ovat Maunulassa olleet liikekeskustat sekä alueen palvelut ja vetovoima.

1980-luvun loppu oli vahvaa virkamiestyöryhmien aikaa. Siihen osuu myös Helsingin osallisuus- ja demokratiakokeilut. Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskuksessa kehitettiin vuosina 1983-1994 Sosiaalisen ja fyysisen ympäristön kehittäminen -projektissa (Sofy) yhteissuunnittelumenetelmää, jota sovellettiin Maunulan yhteissuunnittelukokeilussa vuosina 1990-1992. Taloudellinen lama katkaisi Sofyn menetelmäkehittämistyön.

Lama 1990-luvun alussa käytännössä lopetti vähitellen alueellisen virkamiestyöryhmien toiminnan. Lamasta seurasi myös asukkaiden aktivoituminen: asukkaat perustivat työttömien toimintakeskuksia tai ”asukastaloja” sekä 1990-luvun loppupuolella alkaen aluefoorumeita. Maunulassa käynnistyi marraskuussa 1996 aluefoorumitoiminta ja alueen asukkaat perustivat kesällä 1999 oman asukastalon, asukastila Maunulan Mediapajan.

Asukkaiden ylläpitämät aluefoorunit muodostivat perustan vuorovaikutukselle asuinalueen kehittämisessä. Tulevaisuuden suunnittelun työkaluna niissä on käytetty SWOT-analyysiä (alueen vahvuudet, heikkoudet ja tulevaisuuden mahdollisuudet ja uhat). Väline auttoi keskustelussa nykytilanteesta ja alueen tulevaisuuteen vaikuttavista tekijöistä. Esimerkiksi Maunulassa tulevaisuuden ”mahdollisuuksia” olivat Yleiskaava 2002:n suunnittelu, Suursuon ostoskeskuksen tontin vuokra-ajan päätyminen 31.12.2000 ja Jokeri-linjan toteuttaminen.

Internet on muuttanut kehittämisajattelua merkittävästi 1990-luvun lopulta alkaen. Maunulaan perustettiin vuonna 1999 alueen kotisivut, jonka hyödyt oivallettiin pian sekä viestinnässä että alueellisen tiedon rakentamisessa. Sitran rahoittamassa Nettimaunula-projektissa 2001-2003 rakennettiin Maunulan keskustan kehittämistä varten suunnitteluportaali, joka edisti osapuolten keskustelua ja tiedonrakentamista. Digitalisaatio tarjosi mahdollisuuden ”pelillistää” ratkaisun

hakemista ja kokemukset synnyttivät peliteoreettista osaamista, jota hyödynnettiin intressien tunnistamisessa ja positiivisten ratkaisujen hakemisessa.

Maunulan tulevaisuuteen aikavälillä 2020-2050 vaikuttaa Yleiskaava 2016:n toteutus. Siihen liittyvät kaupunkibulevardit ja Raide-Jokerin varren täydennysrakentaminen. Suunnittelumenetelmien osalta tulevaisuutta ovat suunnittelun pelillistäminen tavoitteena eri vaihtoehtojen pitkäaikavälin vaikutusten ymmärtäminen. Tulevaisuudessa luomme myös kehittämisessä mukana oleville henkilöille digitaalisia ”avattaria”, joiden avulla havainnollistetaan toimijoiden yhteispeliä kehittäjäverkostoissa sekä eri henkilöiden resursseja ja rooleja.

Itseohjautuvasti kehkeytyvä tulevaisuus osana kaupunkien kehitystä

Christian Sannemann, FM

Kaupunginosissa piilee valtava tulevaisuuden kehittämisen potentiaali, joka on jäänyt vähälle huomille kaupunkien suunnittelussa ja kehitystä ohjaavissa rakenteissa. Miten tämä potentiaali voitaisiin vapauttaa?

Tulevaisuutta luodaan muuttamalla nykyhetkeä. Ylhäältä alaspäin suuntautuvan, kansainvälisistä, kansallisista tai kunnallisista tarpeista lähtevän tavoiteasetannan ja niihin perustuvien toimenpiteiden ohella kaupunginosissa on tunnistettavissa paikallisia tarpeita, voimavaroja ja kehitysideoita, joiden varaan kaupunkien mosaiikkimaista tulevaisuutta voitaisiin rakentaa. Alhaalta ylöspäin itseohjautuvasti suuntautuva kehittäminen voi parhaimmillaan luoda innovatiivisia ratkaisuja paikallisiin tarpeisiin ja sosiaalisesti aktiivisia, omaehtoisia kaupunginosia. Esitelmässä pohditaan problematiikkaa siitä, miten itseohjautuva ja omaehtoinen toiminta suhteutuu ulkopuolelta, ns. ”ylhäältä alaspäin” asetettuihin tavoitteisiin ja miten nämä kaksi näennäisesti vastakkaista kehittämisen lähtökohtaa saataisiin toisiaan rikastavalla tavalla kytkettyä yhteen.

Itseohjautuvasti kehkeytyvää tulevaisuutta ja sen rakenteellisia elementtejä tarkastellaan Helka ry:n KEVEIN-hankkeen tulosten (Kekseliään kaupunginosan kriteeristö) ja itseohjautuvasta ja omaehtoisesta toiminnasta tunnetun kaupunginosayhdistys Artovan toimintamallin (ArtovaMalli) kautta. Esitelmässä sivutaan ajatuksia tätä kehitystä tukevista digitaalisista ratkaisuista ja kytketään ajattelua Helsingissä käynnissä olevan osallisuusmallin kehittämiseen.